

ที่ ๓ ช. ชื่อ “พัก”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “หุ่น”

บรรดาบุตรและธิดาท่านบุญมี เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร
และธิดา ร. ชั้น ๔

(๓) นายขุนทอง ร. ชั้น ๔ (บุตรนายนาค) มีภรรยา ๒ คน ๆ ๓
ชื่อ “เหม็น” เป็น ต. ชั้น ๔ มีธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เปรม”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “โต”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ตลับ”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “นกเขียง”

ภรรยาอีก ๑ คน ชื่อ “จับ” เป็น ต. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เหม”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ดี”

บรรดาบุตรและธิดาท่านบุญมีและนายขุนทองทั้งปวง เป็น ร. ชั้น ๕
เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔ ทางพระชนก

(๑) ญ. ป. ร. ชั้น ๔ (ธิดานายนาคอันเกิดแต่ภรรยาน้อย) เป็น
ภรรยานายแก้ว ช. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “จั่ง”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ยม”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “พัน”

(๒) ญ. เทศ ร. ชั้น ๕ (ชิดานายนาครรยาน้อย) เป็นภรรยา
ใครไม่ทราบ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เดิม”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “อิม”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “เอม”

(๓) ช. ทองดี ร. ชั้น ๕ (บุตรนายนาครรยาน้อย) มีภรรยา
ชื่อ “เงิน” มีบุตรตามที่ทราบ ๓ คน คือ

ช. ชื่อ “โพ” มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงมหาโยธี

บรรดาศักดิ์นายนาคร อันเกิดแต่ภรรยาน้อยเหล่านี้ เป็น ร. ชั้น ๕
เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

บัดนี้จักกล่าวถึงทางพระชนกและชนนีร่วมกัน คือ พระราชโอรส
และพระธิดาสมเด็จพระศรีสุริยาโดย คือ

(๑) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับว่าเป็น
ร. ชั้น ๕ มีพระذنมมมากหลาย นับว่าเป็น ล. ชั้น ๕ มีพระราชโอรส
และธิดาต่างเจ้าจอมมารตากันอีกมาก นับว่าเป็น ร. ชั้น ๕ ทุกพระองค์
จักกล่าวนามและพระนามแต่ที่เป็นพิเศษ และมีเหตุเกี่ยวข้องกับราชินิกุล
รัชกาลที่ ๓ ในทางอื่น ๆ ด้วย คือ

เจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๕ อันเป็นธิดาท่านผ่อง ร. ชั้น ๓
(ชิดาน้องนางพระชนนีเพ็ง) ที่ล้มพันธ์ในราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ เป็น ๒ ชั้น
มีพระองค์เจ้า ๒ พระองค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าศิริวงศ์” เดิมเมื่อพระราชบิดายังไม่ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติ มีพระอิสริยยศกิตติมศักดิ์เป็นหม่อมเจ้าแล้วเลื่อนขึ้นเป็นพระองค์เจ้าขึ้นตามพระราชประเพณี เมื่อเป็นพระเจ้ายศยาเธอในรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงกรมเป็นกรมหมื่นมหายาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ เพิ่มพระอิสริยยศกิตติมศักดิ์ คำนวณพระนามกรมว่า สมเด็จพระราชมาตามหัยกาเธอ เมื่อรัชกาลที่ ๒ ประทับอยู่วังพระราชบิดา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ ประทับอยู่ขณะดำรงเป็น โรงเรียนราชินีอยู่บัดนี้ (เดิมสมญาว่า “สนั่นทาลัย”) คลอดถึงกาลสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ นั้น

ที่ ๒ ณ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าถ่มอม” เดิมมีพระอิสริยยศกิตติมศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า และเลื่อนขึ้นเป็นพระองค์เจ้าเช่นพระเชษฐา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงกรมเป็นกรมพระสุทธาสนราชประยูร มีพระอิสริยยศกิตติมศักดิ์ คำนวณพระนามกรมว่า พระเจ้ามโหฬายกาเธอ ต่อมาเลื่อนเป็นกรมสมเด็จพระเจ้ากรมเป็นพระยา ซึ่งภายหลังเปลี่ยนพระนามเป็นสมเด็จพระเจ้ามโหฬายกาเธอ กรมพระยาสุทธาสนราชประยูร เดิมประทับอยู่วังพระราชบิดา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ ประทับอยู่ขณะดำรงกิตติมศักดิ์พระศรีสุราโดยในพระบรมมหาราชวัง และในรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ขณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งบัดนี้เป็นสถานที่อยู่ของกรมทหารบกที่ ๑ (มหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) แห่ง ๑ แต่ก่อนกาลเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้น ได้เสด็จออกมาประทับอภิบาลสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธออยู่ขณะนั้น ทั้งได้เสด็จไปประทับอยู่ชั่วคราว ณ วังนั้นตลอดมา ซึ่งบัดนี้

อยู่ในสถานบริเวณราชนาถ ในกาลประสูติกรมขุนสุพรรณภาควดีเมื่อ
ก่อนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติอันที่จักปรากฏต่อไป

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ เสด็จประทับพระตำหนักดึกตามเดิม ต่อมา
เมื่อจักสถาปนาพระที่นั่งใหม่ในหมู่พระตำหนักดึกนั้น จึงได้เสด็จย้ายสถาน
ไปประทับอยู่พระที่นั่งพิมานรัตยา ในหมู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
เหตุนี้ จึงมีสมญากันว่า “ทูลกระหม่อมปราสาท” ด้วย ต่อมาเมื่อไม่ได้
เสด็จอยู่ที่นี่แล้ว เวียกกั้นว่า ทูลกระหม่อมแก้ว ภายหลังมีพระตำหนัก
เป็นที่ประทับใหม่อันสร้างขึ้นสำหรับพระองค์ ขณะที่เดิมเป็นตำหนัก
ของกรมหมื่นอัมพรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าวิไลศ) พระราชธิดาองค์ใหญ่
ในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งตั้งอยู่ต่อไปหลังบริเวณพระที่นั่งพิมานรัตยาทางทิศใต้
ประทับอยู่ตลอดมาจนถึงกาลเสด็จสวรรคต

พระราชโอรสและธิดาในเจ้าจอมมารดาทรพียง ๒ พระองค์นี้ นับ
เป็น ร. ชั้น ๕ อันสนิท ๒ ชั้น

เจ้าจอมมารดาेम (น้อย) อีกผู้ ๑ เป็น ถ. ชั้น ๔ ดังกล่าวนั้น มี
พระองค์เจ้าคือ

๗. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าตติยวดี” เดิมมีพระอิสริยยศศักดิ์
เป็นลำดับมา เช่น สมเด็จพระหมื่นมาดยาพิทักษ์ขณะนั้น แต่พระนามกรม
เป็นกรมหมื่นภูมินทรภักดี มีพระอิสริยยศศักดิ์ คำนำหน้าเป็น พระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ เพราะทรงกรมต่อเมื่อรัชกาลที่ ๕ และภายหลังเมื่อ
เปลี่ยนพระอิสริยยศศักดิ์ พระบรมวงศานุวงศ์อย่างใหม่ในรัชกาลที่ ๖ นี้ จึง
เป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) สถานที่ประทับอยู่ ณ วังในพระนคร

ใกล้ วัดพระเชตุพนทศไศริยก์กำแพงเมือง กรมหมื่นภูมินทรภักดีนั้น ถึง
 แม้ เจ้าจอมมารดาเป็น ต. ชั้น ๔ กัด แต่พระองค์ของพระองค์เจ้า
 ต้องเป็น ร. ชั้น ๕ เหตุว่าพระราชบิดาเป็น ร. ชั้น ๔ โดยตรง และ
 การที่ยกเอาเจ้าจอมมารดาเขมน้อย และกรมหมื่นภูมินทรภักดีมากถ้าว
 ไว้ด้วยนี้ จะได้เป็นตัวอย่างของเจ้าจอมมารดาอื่น ๆ ในรัชกาลที่ ๓ ที่เป็น
 ต. ชั้น ๔ และพระองค์เจ้าต้องเป็น ร. ชั้น ๕ เหมือนกันทั่วไป ทั้งกรมหมื่น
 ภูมินทร เป็นพระบิดาของพระอัครชายาเธอในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งจะได้กล่าว
 ต่อไปด้วย

เจ้าจอมมารดาจากอีกคนหนึ่ง ดังกล่าวนั้น เป็น ต. ชั้น ๔ เหมือนกัน
 มีพระราชโอรส คือ

เป็น ฮ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าจันทรา” เดิมก็มีพระ
 อิศลยวิศักดิ์เช่นกรมหมื่นภูมินทรภักดี แต่ไม่ได้ทรงกรม คงเป็น
 พระองค์เจ้าและมีพระนามตามเดิม ฝังอยู่ใกล้ กับวังกรมหมื่นภูมินทร
 แต่อยู่มาข้างข้างวัดวันออกกรมถนนสนามไชย พระองค์เจ้าจันทราฉบับเป็น
 ร. ชั้น ๕ เหมือนกัน การที่เอายกขึ้นมากถ้าวไว้ด้วยนี้ เพราะจะกล่าว
 ถึงสายทางนางห้ามล้มเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วงศ์คฤบาลต่อไป

พระราชบิดาของสมเด็จพระศรีสุริเยศโดยอีก ๒ พระองค์ ซึ่งเป็น ร.
 ชั้น ๔ นั้น ไม่ต้องกล่าวอีก เพราะไม่มีสายสืบ

บัดนี้จะกล่าวถึง ร. ชั้น ๕ ทางพระชนนีเพียง ต่อไปนี้ในสายท่านผ่อง
 ร. ชั้น ๓ คือ L 48672

(๑) ท่านบ้อม ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) ไม่มีสายสืบ

(๒) ท่านนิมหรือรอด ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เป็นภรรยา
พระเทพเพชรรัตน (นาค) ข. ชั้น ๔ ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ มีบุตร
และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ขุนแผนน้อย” เป็นพระยาอัครานุภาพ

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “แสง” เดิมเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๒ ครั้น
ถึงรัชกาลที่ ๓ พระราชทานหม่อมไกรสร ซึ่งเดิมเป็นกรมหลวง
รักษารัตน (พระเจ้าลูกเธอรัชกาลที่ ๑)

ทั้ง ๒ คนนับเป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

อนึ่ง พระเทพเพชรรัตน (นาค) ข. ชั้น ๔ สามีท่านนิม
ร. ชั้น ๔ นั้น (ตามที่ทราบว่า) มีภรรยาอีกคน ๑ (ไม่ทราบชื่อ) เป็น
อ. ชั้น ๔ มีบุตรคน ๑ คือ

ข. ชื่อ “ดื่น” นับเป็น อ. ชั้น ๕ เพราะเป็นสายเขย

(๓) เจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เป็น
พระสนมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ร. ชั้น ๔ มีพระราชโอรส
และธิดา ๒ องค์ ก็เป็น ร. ชั้น ๕ ได้ก่อกำเนิดในทางสายสมเด็จพระศรี
สุริยาโดยแล้ว

(๔) ท่านน้อย ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านผ่อง) เป็นภรรยาพระยา
เทพอรชุน (แสง) ข. ชั้น ๔ ดังกล่าวนั้น มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “พ่วง” เป็นจางวางในสมเด็จพระมหามหาเจ้านครราชสีมา
ผู้ซึ่งได้สร้างวัดเรียกกันว่า “วัดจางวางพ่วง” ภายหลังพระราชทาน
นามว่า “วัดเทวีวรญาติ” อยู่ถนนนวมินทร์ จังหวัดพระนคร

ที่ ๒ ช. ชื่อ “เนตร” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง และต่อมาเป็น
พระพิบูลย์ไศศวรรย์ ภายหลังเป็นพระยาพิพิธไศศร์ยกรมชาวที่

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ทิน” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง แล้วได้เป็นนายรองชั้น
และนายชั้นหุ้มแพรมหาดเล็ก ภายหลังเป็นพระยาอาหารบริรักษ์ กรมนา

ทั้ง ๓ คนนี้ เป็น ร. ชั้นที่ ๕ เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๔

อนึ่ง พระยาเทพอรชุน (แสง) ดำรงตำแหน่งนาน มีผู้ร่วม
บิดามารดากับคน ๓ ชื่อ “แสง” นับเป็น อ. ชั้น ๔ เพราะเป็นฝ่ายชาย

(๕) นายแขก ร. ชั้น ๔ (บุตรท่านเมือง) มีภรรยาชื่อ “มิ่ง”

ดั่งกลอนเป็น ส. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “อู” เป็นพระครูมหิธร (ลูกขุน)

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “นาค” เป็นท้าวสุภักดีการภักดี

ที่ ๓ ช. ชื่อ “หนู” เป็นจางวางในสมเด็จพระที่นั่งมณฑลยาพิทักษ์

ทั้ง ๓ คนนี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

(๖) นายฝรั่ง ร. ชั้น ๔. (บุตรท่านเมือง) มีภรรยาชื่อ “ด้าย”

ดั่งกลอนเป็น ส. ชั้น ๔ มีบุตร (ตามที่ทราบ) ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เอม” เดิมเป็นพระพี่เลี้ยงในรัชกาลที่ ๕ ภายหลัง
เป็นหลวงอัคนารัตนารัตนาคย์ ปลัดกรมในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรม
ราชินี

ที่ ๒ ช. ชื่อ “เจริญ” เป็นมหาดเล็กหลวง

ทั้ง ๒ คนนี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๔

บัดนี้จะต้องกลับกล่าวถึงสายพัสดุ อันเป็นน้องของท่านผ่อง ร.
ชั้น ๓ ตามลำดับชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

หลวงมหาตไทย (ศึก) ร. ชั้น ๔ บุตรหลวงสัจจาทักดี (นก)
มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ส. ชั้น ๔ มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “จ๊ับ” เป็นภรรยาหลวงบุรีบริบาล (สั่ว) ร. ชั้น ๔
นับว่าเป็น ส. ชั้น ๔ แต่ในลำดับชั้นเป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๔

(๑) ญ. หนูขาว ร. ชั้น ๔ ธิดาพระยาพัสดุ (ทับ) เป็น
ภรรยาพระยาวรุฒวิชัย (น้อย) ข. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “พั่น”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “เนตร” เป็นหลวงจักรานุกิต แล้วเป็นพระยา
อภัยบริรักษ์ผู้ว่าราชการจังหวัดพัสดุ ผู้ช่วยจังหวัดพัสดุ ทั้ง ๒ นี้เป็น
ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๔

(๒) ญ. หนูดำ ร. ชั้น ๔ ธิดาพระยาพัสดุ (ทับ) เป็น
ภรรยานายก ข. ชั้น ๔ เป็นบุตรพระพิศคำแห่งสงคราม (บุญคง)
ปลัดจังหวัดพัสดุ ดังกล่าวนั้น หนูดำ มีบุตร ๑ คน คือ

ข. ชื่อ “โต” ได้เป็นพระยาภิรมย์เทพสัมพันธเป็น ร. ชั้น ๕
เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๔

(๓) หลวงเทพภักดี (คล้าย) ยกกระบัตรจังหวัดพัสดุ
ร. ชั้น ๔ บุตรพระยาพัสดุ (ทับ) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ส.
ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ. “พร้อม” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๔
 (๔) พระปรียंत्र (ขาว) ร. ชั้น ๔ บุตรพระยาพัทลุง (ทับ)
 มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีบุตร
 และธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ถนอม”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “เรือง”

ทั้ง ๒ นี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

(๕) หลวงวิบูลย์บุรจันทร์ (นบ) ร. ชั้น ๔ บุตรพระยาพัทลุง
 (ทับ) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีบุตร
 มีบุตร ๑ คน คือ

ข. ชื่อ “ทับ” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๔

(๑) พระพลสงคราม (พุ่ม) ร. ชั้น ๔ (บุตรท่านพัก) มี
 ภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๔ (ตามที่ทราบ) มีบุตรและธิดา
 ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ถมยา”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ถน” เป็นหลวงนิคม

ทั้ง ๒ นี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

(๒) ญ. นุ่ม ร. ชั้น ๔ (ธิดาท่านพัก) เป็นภรรยาพระยา
 วรอุดมวิชัย (น้อย) ข. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “นันท” เป็นหลวงยกกระบัตรพัทลุง

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ช่วง”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “พิน” เป็นหลวงจักรานูชิต ผู้ช่วยราชการ
จังหวัดพัทลุง

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “แซ” เป็นภรรยาพระยาเพชรภิมชาติ (พ่อ
ณรงค์ธาดา) เจ้าเมืองหนองจิก

ทั้ง ๔ คนนี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

หลวงเขตรขันธภักดี (คล้าย) ร. ชั้น ๔ (บุตรนายหงส์)
มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๔ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ชม” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๔

หลวงบุรีบริบาล (สว่าง) ร. ชั้น ๔ บุตรหลวงเทพภักดี (นัม)
มีภรรยาชื่อ “ถวิล” บุตรพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี (เจริญ) สังก
ชั้นเป็น ต. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๗ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “พนเพิ่ม” เป็นหลวงบรรณานิกมพิทักษ์ นาย
อำเภอจังหวัดเทพา

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ยงค์”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “อุบล”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “ปรนปรุ้ง”

ที่ ๕ ช. ชื่อ “ชระเอม”

ที่ ๖ ช. ชื่อ “สอ้าน”

ที่ ๗ ช. ชื่อ “แสง”

ทั้ง ๗ คนนี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

ญ. จ้า (มโหรี) ร. ชั้น ๕ ธิดาพระทิพคำแหง (ตุ๊ก) เป็น
ภรรยา (ใครไม่ทราบ) ข. ชั้น ๕ มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “เจริญ” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร ร. ชั้น ๕
นายก齡 ร. ชั้น ๕ บุตรพระทิพคำแหง (ตุ๊ก) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)

ต. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “แหม่ม”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “อิน”

ทั้ง ๒ นี้เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

นายใจ ร. ชั้น ๕ บุตรพระทิพคำแหง (ตุ๊ก) มีภรรยาชื่อกด๊

ต. ชั้น ๕ มีธิดา (ที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “เพ็ญ” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๕

ญ. ชื่อ “แหม่ม” ร. ชั้น ๕ ธิดาพระทิพคำแหง (ตุ๊ก) เป็น
ภรรยาหลวงจากรานซิด (พิน) ร. ชั้น ๕ และเป็น ข. ชั้น ๕ ด้วย มีธิดา
๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ตออง” เป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๕

ส่วนสายกรมหมื่นไกรสรวิชิตทางสายพัทลุง อันเป็นสายเขย ตาม
ลำดับชั้นที่ ๕ ต่อไปเหมือนกัน คือ

(๑) หม่อมเจ้าจินดา ต. ชั้น ๕ ในกรมหมื่นไกรสรวิชิต มีนาง
ห้ามชื่อ “อ่วม” ต. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดาหลายคน จักกล่าวแต่
๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์คึก” เดิมเป็นพระอัครมเหสี
กรมวังมเหสี ต่อมาเป็นพระยาในนามนั้น ภายหลังได้เป็นเจ้าพระยา
วิชิตวงศ์วิมลไกร เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์คืบ” เดิมเป็นนายชั้นหุ้มแพร
มหาดเล็ก ต่อมาเป็นพระประชากรกิจวิจารณ์ และพระยาอินทราธิบดี
สุทธาครองเมือง กระทรวงเมือง ภายหลังได้เป็นเจ้าพระยาอภัยราชามาหา
ยุคดิตรมรร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

ทั้ง ๒ คนนี้เป็น อ. ชั้น ๕ เพราะเป็นสายเขย

(๒) หม่อมเจ้าอลองกรณ์ อ. ชั้น ๔ (พระโอรสกรมหมื่น
ไกรสรวิสิท) มีนางห้าม คือ หม่อมเจ้ามรกต อ. ชั้น ๔ (พระธิดา
กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา รัชกาลที่ ๒) มีบุตร (ที่จักยกขึ้นกล่าว)
๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์จิตร” เดิมเป็นหม่อมอนุวัตรวรพงศ์
เป็นนามบรรดาศักดิ์หม่อมราชชนิภุต ต่อมาเป็นเจ้าหมื่นศรีสุวัชร ก้าวหมื่น
กรมมหาดเล็ก ภายหลังได้เป็นพระยาศรีวรพงศ์ กรมราชเลขาธุการ

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์ลัทธ” เดิมเป็นหม่อมมนเรนทรราชา เป็น
นามบรรดาศักดิ์หม่อมราชชนิภุต ต่อมาเป็นพระยาพิไชยสงคราม กระทรวง
กระต๊ากใหม่ ภายหลังเป็นพระยาดุรินทรราชานุเทศาคิบาลมณฑลภูเก็ต

ทั้ง ๒ คนนี้เป็น อ. ชั้น ๕ เพราะเป็นสายเขย

บัดนี้ ถึงคราวต้องกล่าวสายของมอญ อันเป็นสายเขยสามี่ท่าน
 ผ่อง ร. ชั้น ๓ ตามลำดับชั้น ๕ มีอยู่มาก จักกล่าวแต่พอเป็นตัวอย่างเช่น
 พระยาสุรบดินทร (โนรี) อ. ชั้น ๔ หลานพระศรีวิโรจน์
 (อ่อน) มีภรรยาชื่อพักทอง ราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ เป็น อ. ชั้น ๔ มี
 บุตร คือ

ช. ชื่อ “ โท ” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวงแล้วได้เป็นนายพันจุ่มแพร
 และนายจ่ายศในกรมมหาดเล็ก ต่อมาเป็นจมนาง (ก่อน) รักษาองค์ชาย
 (หลัง) รักษาองค์ชายทั้ง ๒ ตำแหน่ง แล้วเป็นพระยาบำเรอภักดิ์ เหล่านี้
 ในกระทรวงวัง ภายหลังจึงเป็นพระยาวิเศษสังขดา (กำกับถือน้ำ)
 กระทรวงกระต๊อ

นายน้อยแดง อ. ชั้น ๔ หลานพระศรีวิโรจน์ (อ่อน) มีภรรยา
 ชื่อ “ เจียก ” เป็น อ. ชั้น ๔ มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “ โท ” เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๕ เดิมเป็น
 นายพันยวชกิจ แล้วเป็นนายจ่าเร่และหลวงคักดินนายเวรและเจ้าหมื่น
 สรรเพ็ชรภักดีและพระยานรรัตนราชมานิตจางวางในกรมมหาดเล็กเป็น
 ลำดับมา ในที่สุดได้เป็นเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต เป็นมหาดเล็กที่
 โปรดปรานมากที่สุด ๑ ในรัชกาลที่ ๕ นั้น

ทั้ง ๒ คน เช่นพระยาวิเศษสังขดา (โท) และเจ้าพระยานรรัตน
 (โท) นี้เป็น อ. ชั้น ๕ เพราะเป็นสายเขย

หม่อมแสง อ. ชั้น ๔ (ดิดาท่านแจ่มหรือหลานหม่อมทับ) เป็น
 นางห้ามกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ (พระองค์เจ้ากุญชร รัชกาลที่ ๒ ใน

เจ้าจอมมารดา คีตราชินิกลบางช้าง) อ. ชั้น ๕ มีพระโอรสที่จะยกขึ้นก่ดาว
พระองค์ ๑ คือ

ข. พระนามว่า พระองค์เจ้าดิ้งหนาทราชวงศ์ฤทธิ นั้เป็น อ.
ชั้น ๕ เพราะเป็นฝ่ายเขยหรือสระโกล้ว

พระยารัตนอาภรณ์ (แดง) และน้องอีก ๒ คน ซึ่งเป็น ร.
ชั้น ๕ (บุตร์และธิดาหญิงไม่ทราบนาม ภรรยาพยาบาล) มีบุตร์และ
ธิดาเป็น ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตร์และธิดา ร. ชั้น ๕ เห็นได้กล่าวไว้ใน
ทางฝ่ายพยาบาลดำนันแล้ว

บัดนี้ จักกล่าวถึงฝ่ายพระนมมรดก น้องนางพระชนนีที่สืบคือเป็น ร.
ชั้น ๕ คือไป คือ

(๑) ท่านบุญมาก ร. ชั้น ๕ (ธิดาบุญมณี) ไม่มีฝ่ายสืบ

(๒) นายสี ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายบุญมณี) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)
เป็น ส. ชั้น ๕ มีธิดา (ที่ทราบ) คน ๑ คือ

ญ. ชื่อ “คำ” เป็นพนักงานเฝ้าหอพระเช่นเดียวกับท่านบุญมาก
ผู้เป็นแม่

(๓) นายสังข์ ร. ชั้น ๕ (บุตร์นายบุญมณี) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)
เป็น ส. ชั้น ๕ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. “สวน”

ที่ ๒ ญ. “พดด้”

ท้าวทองกิมมัว (กลีบ) ร. ชั้น ๕ ธิดาท้าวศรีด้จจา (ต้ม) มี
ดำนัน ๒ คน ๆ แรกชื่อ นายนุช ข. ชั้น ๕ มีบุตร์และธิดาด้วยกัน ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หน่าย”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “เล็ก” เดิมเป็นเจ้าของมรัชกาลที่ ๔ ภายหลังได้เป็น
ท้าวโศภานิเวศน์

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “กลั่น”

ล้ามท้าวทองกิมม้า (กลั่น) คนหลัง คือพระยาสุรเสนา (คง)
เป็น ข. ชัน & มบุตร (ที่ทราบ) ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “กลั่น” เป็นพระอนุภักย์ โยธา

บรรดาหลานนายบุญมีและท้าวศรีดีจจา (ต้ม) ทั้ง ๗ คนหรือ
ผู้อื่นในชั้นเดียวกันเป็น ร. ชัน & เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชัน &

บิดา จักกล่าวถึงสาวยนายน้อย น้องพระชนนึ่งต่างชั้นที่สืบ
ต่อในชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

(๑) ท่านแถม ร. ชัน & (ธิดาท่านแถม) เป็นภรรยาหลวงศรี
เนาวรัตน์ (ตั้ง) ข. ชัน & (แซกด้วยกัน) มบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ดีด” เป็นหลวงศรีเนาวรัตน์

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หวาง” เป็นหลวงศรียศ

(๒) ท่านนก ร. ชัน & (ธิดาท่านนก) เป็นภรรยาพระยาจุฬา
ราชมนตรี (เถื่อน) ข. ชัน & มบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “นาม” เป็นพระยาจุฬาราชมนตรี

ที่ ๒ ช. ชื่อ “นิม” เป็นพระศรียศ

ที่ ๓ ช. ชื่อ “สุต”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “จ๊อบ” เป็นเจ้าจอมรัชกาลที่ ๒

(๓) เจ้าจอมหงส์ ร. ชัน ๕ เป็นเจ้าจอมรัชกาลที่ ๓ ไม่มีสาย
สืบ บรรดาหลานท่านเดิม ทั้ง ๖ คนนี้ หรือผู้อื่นในชั้นเดียวกัน เป็น ร.
ชัน ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชัน ๕

บิดน จักกล่าวถึงสายท่านลำดับ น้องนางพระชนนีต่างชั้นนที่สืบ
ต่อในชั้นที่ ๕ ต่อไป คือ

พระยาไกรโกษา (สองเมือง) ร. ชัน ๕ มีภรรยา (ตามที่
ทราบ) ๓ คน ตัวเป็น ถ. ชัน ๕ ภรรยาคน ๑ ชื่อ นิม. มีธิดา คือ
ญ. ชื่อ “ดัม”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ โย มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “ทัด” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง แล้วเป็นหลวงโสมสร
พดการ กรมทหารมหาดเล็ก ต่อมาเป็นพระยาโสมสรพดการกระทรวง
โยธาธิการ ภายหลังย้ายมาอยู่ในกระทรวงกระต๊อใหม่ เป็นนายพดศรี
นามเดิม เป็นหมันไม่มีสายสืบต่อ

ภรรยาคน ๑ ชื่อ พัน เป็นพระนมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “ตุ๊ด” เป็นมหาดเล็กในกรม ซึ่งมารดาเป็นพระนมใน
บรรดาหลานพระนันทบุรี (ม่วง) ทั้ง ๓ คนหรือผู้อื่นในชั้นเดียวกันเป็น ร.
ชัน ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชัน ๕

ราชินิกุลชั้น ๒

บัดนี้ จักกล่าวถึงราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๒ ดั้ไป

ทางพระชนกจัน

ญ. “แจ่ม” ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระยารัตนอาภรณ์ แดง) เป็น
ภรรยานายเถื่อน เป็น ข. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑. ข. ชื่อ “ด้วดี”

ที่ ๒. ข. ชื่อ “ด้วว่าง”

ที่ ๓. ญ. ชื่อ “งว”

ที่ ๔. ญ. ชื่อ “คต้าม”

บรรดาบุตรและธิดาพระยารัตนอาภรณ์ (แดง) นอกจากท่านแจ่ม
ทราบว่า มีบุตรสืบสายอีกคนเดียวแต่นายเถื่อน ร. ชั้น ๕ บุตรภรรยาน้อย
ชื่อ “พุด” นายเถื่อนมีภรรยาชื่อ “ยม” เป็น ค. ชั้น ๕ มีบุตร
คน ๑ คือ

ข. ชื่อ “หวาด”

บรรดาหลานพระยารัตนอาภรณ์ (แดง) เหล่านี้ นับเป็น ร. ชั้น ๖
เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

(๑) ญ. ทองสุก ร. ชั้น ๕ (ธิดาท่านบุญมี) เป็นภรรยานายเถื่อน
มหาดเล็กในรัชกาลที่ ๓ เป็น ข. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑. ญ. ชื่อ “พั่ง” อยู่กับด้อมใต้กรมพระยาสุรคตราชปราชญ์

ที่ ๒. ข. ชื่อ “พ่วง” เป็นมหาดเล็กรัชกาลที่ ๓

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ พัน ” มีศักดิ์เป็นหม่อมห้ามเจ้าต่างกรม

(๒) ญ. “ เนย ” ร. ชัน & (จิดาท่านบุญมี) เป็นภรรยานายจ๋ม
มหาดเล็กรัชกาลที่ ๓ เป็น ข. ชัน & มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ ทัด ”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ ทศ ”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ ทิพ ”

(๓) ข. พัก ร. ชัน & (บุตรท่านบุญมี) มีภรรยาชื่อเฒเป็น
ด. ชัน & มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ โต ”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ แดง ”

บรรดาหลานท่านบุญมีทุกคนเป็น ร. ชัน ๖ เพราะเป็นบุตรและ
ธิดา ร. ชัน &

(๑) ญ. เปรม ร. ชัน & (จิดานายขุนทองกับเหม็น) เป็น
ภรรยานายน้อย ข. ชัน & มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ รับ ”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ ทับ ”

ที่ ๓ ข. ชื่อ “ เรียบ ”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “ ทิม ”

(๒) ญ. โต ร. ชัน & (จิดานายขุนทองกับเหม็น) เป็นภรรยา
นายดู่ ข. ชัน & มีบุตร (ที่ทราบ) ๔ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ ดัก ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “จัน”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “เทศ”

ที่ ๔ ช. ชื่อ “ดวง”

(๓) ญ. นกเอี้ยง ร. ชัน ๕ (ชิดานายขุนทองกับเหม็น) เป็น
ภรรยานายคล้าย ช. ชัน ๕ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ใหญ่”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ข่ม”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “แจ”

ญ. เหม ร. ชัน ๕ ชิดานายขุนทอง ร. ชัน ๔ ซึ่งเกิดแต่ภรรยาอีก
คน ๑ ที่ชื่อจับ เป็นภรรยานายยัมเป็น ช. ชัน ๕ มีบุตรและธิดา ๖ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “โต”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “นัม”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ฟิง”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “ปุย”

ที่ ๕ ญ. ชื่อ “ปุก”

ที่ ๖ ช. ชื่อ “ผ่อง”

บรรดาหลานนายขุนทองอันเป็นบุตรและธิดา เปรม และโตและ
นกเอี้ยงกับทั้งเหม็นด้วยนั้น เป็น ร. ชัน ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชัน ๕

อนึ่ง เมื่อจะกล่าวถึงทางชิดานายนาค ร. ชัน ๓ อีก ๓ คนอันเกิด
แต่ภรรยาน้อย ซึ่งเป็น ร. ชัน ๔ นั้น

(๑) ญ. ชัย ร. ชัย & (ธิดา ญ. บี) เป็นภรรยานายชื่อน ช. ชัย & มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชัย “แต้ม”

(๒) ช. ยัม ร. ชัย & (บุตร ญ. บี) มีภรรยาชื่อ “เล็ก” ธ. ชัย & มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชัย “นิต”

(๓) ญ. พัน ร. ชัย & (ธิดา ญ. บี) เป็นภรรยานายจัน ช. ชัย & มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชัย “จิต”

ที่ ๒ ญ. ชัย “เจียน”

ที่ ๓ ญ. ชัย “เพียน”

(๑) ญ. เสม ร. ชัย & (ธิดา ญ. เทศ) เป็นภรรยานายค้าย ช. ชัย & มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชัย “คช”

ที่ ๒ ช. ชัย “คถัม”

(๒) ญ. อัม ร. ชัย & (ธิดา ญ. เทศ) เป็นภรรยานายมา ช. ชัย & มีบุตรคน ๑ คือ

ช. ชัย “คั่น”

หลวงมหาโยธี (โพ) ร. ชัย & (บุตร ช. ทองดี) มีภรรยาชื่อ วิต ธ. ชัย & มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ปาน”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “เชียว”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “เอี่ยม”

บรรดาเหตุนายนาททางภรรยาอันเหตุนั้นเป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕ เหมือนกัน

ทางพระชนกและพระชนนีรวมกัน คือบรรดาพระวชิโรรสของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็น ร. ชั้น ๕ ต่างมีนางห้ามเป็น ต. ชั้น ๕ และมีพระโอรสเป็น ร. ชั้น ๖ ต่างมีนางห้ามอีกชั้น ๑ เท่าตัวเป็น ต. ชั้น ๖ แต่บุตรและธิดา ต. ชั้น ๖ นับเป็น ร. ชั้น ๗ จักกล่าวแต่ที่เป็นพิเศษเช่นข้างนี้ได้แล้ว (เพราะเหตุที่เจ้าจอมมารดาเป็นราชินิกุล) คือ

(๑) สมเด็จพระหมื่นมาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕ มีนางห้ามที่มีพระโอรสและธิดามาก จักบรรยายนามและพระนามไว้ โดยละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

หม่อมแพ ต. ชั้น ๕ (สกุลโตไม่ทราบ) มีพระโอรส ๓ พระองค์
ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้ามงคล” ได้เป็น “พระองค์เจ้ามงคลเลิศ” ในรัชกาลที่ ๕ ประทับอยู่ณวังของพระบิดาจนถึงสิ้นพระชนม์

พระชนนี้อย ต. ชั้น ๕ สกุลอมาตย์รามัญกับไทย สกุลชาวสวนบางเขน อันต่อมาทั้ง ๒ ฝ่ายนี้สมญาว่าเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า “หม่อมเจ้ารำเพย” อันสมเด็จพระ
 โยโยการิราชได้พระราชทานพระนามนี้ ในเมื่อเวลาถวายอย่างนพัต เมื่อ
 รัชกาลที่ ๕ พระราชทานดมมคยาภิเษกเป็นพระราชเทวี ทรงพระนามว่า
 “พระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์” ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ทรง
 ดำรงพระอิสริยยศกิติ เป็นสมเด็จพระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง มีพระ
 นามว่ากรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีตามพระราชพระเพณีนี ภายหลัง
 เปลี่ยนเป็นสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระองค์ไว้พระชนกและ
 พระชนนีแต่เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่ในรัชกาลที่ ๓ ได้เสด็จเข้ามาประทับ
 อยู่ในพระบรมมหาราชวังกับพระปิตุจฉา คือสมเด็จพระบรมราชดรุณรัตน์
 ราชประยูร อนุพระตำหนักคึก ซึ่งเดิมเป็นพระตำหนักของสมเด็จพระศรี
 สุธาไชย ต่อมาไปประทับอยู่กับกรมหลวงวรเศวรสุธา ซึ่งเดิมทรง
 พระนามว่า “พระองค์เจ้าบุตรี” ในรัชกาลที่ ๓ เพื่อทรงศึกษาอักษรวิ
 และพระราชพระเพณีนะคำหนักคึกฉบับ ในพระบรมมหาราชวังนั่นเอง
 ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จมาประทับอยู่สำนักเดิมพระตำหนักคึก ใน
 ดมมัยเมื่อมีพระอิสริยยศกิติเป็นพระราชเทวีแล้ว มีที่ประทับพักเดิมอยู่ที่ฐาน
 พักพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในหมู่พระราชมณเฑียรเก่า ต่อมาพระที่นั่ง
 จันทรทิพโยภาสในหมู่พระราชมณเฑียรใหม่สวนขวา ซึ่งมีนามว่าพระ
 อภเนาวนิเวศน์ ภายหลังโปรดให้สร้างที่ประทับในหมู่พระตำหนักคึกหลัง ๑
 เรียกว่า “พระตำหนักหอ” แลต่อกับหลังเดิมอีกหลัง ๑ เรียกว่า
 พระที่นั่งศิวาลัย ในบริเวณนั้น เป็นที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับอยู่ได้ และมีที่เสด็จออกข้างหน้าได้ด้วย และ

พระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาท พระตำหนักหอแก้ว ตำหนักอื่น ๆ ในหมู่พระตำหนัก
ตึกเดิมนี้เกิด ตั้งอยู่ณสถานที่ซึ่งเป็นหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาททุกวันนี้
สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประทับอยู่ณพระตำหนักหอแก้ว จน
ถึงกาลเสด็จสวรรคตในรัชกาลที่ ๕ นั้นเอง

หม่อมจ้าว ต. ชื่น ๕ (ดุจดีโตไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ
ที่ ๓ ญ. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าชมชื่น ” ในรัชกาลที่ ๕ ได้
เป็นพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม ประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวังกับ
สมเด็จพระยาสุรเสนา

หม่อมจาด ต. ชื่น ๕ (ดุจดีโตไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ
ที่ ๔ ญ. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าพนพงค์ ” ในรัชกาลที่ ๕
ได้เป็นพระองค์เจ้าพนพงค์ประสูติ ณ กรุงรัตนโกสินทร์ ประทับอยู่กับสมเด็จพระยา
สุรเสนาเหมือนกัน

หม่อมแสง ต. ชื่น ๕ (ดุจดีโตไม่ทราบ) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ
ที่ ๕ ญ. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าประดงค์ดิษฐ์ ” คงมี
อิสริยยศศักดิ์ตามเดิม ประทับอยู่กับสมเด็จพระยาสุรเสนาเหมือนกัน
หม่อมกิม ต. ชื่น ๕ บวรพชนมาแต่จีนแซ่ตั้ง มีพระธิดา
๑ องค์ คือ

ที่ ๖ ญ. ทรงพระนามว่า “ หม่อมเจ้าพรรณราย ” แต่แรก
ตั้งนามว่า “ แฉ่ ” ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม

เดิมประทับอยู่กับสมเด็จพระยาสุรสีห์ด้วยกัน ครั้นถึงรัชกาล
ที่ ๕ เมื่อเป็นพระราชชายาแล้ว^(๑) มีตำแหน่งต่างหากเป็นที่ประทับ

หม่อมเชย ต. ชั้น ๕ (ต. กุดไผ่ไม่ทราบ) มีพระโอรส ๑ องค์ คือ
ที่ ๗ ช. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าฉายฉินเจด ” ในรัชกาลที่ ๕ ได้
เป็นพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม ภายหลังเลื่อนขึ้นเป็น กรมหมื่น
นฤบาทมุขมาตย์ ประทับอยู่วังมุนเวยกถนนสนามไชย เติร์มข้างใน
กำแพงเมือง จังหวัดพระนคร

หม่อมน้อย ต. ชั้น ๕ ธิดาพระยาราชมนตรี (ภู) (ต. กุดไผ่ไม่
ทราบ) มีพระโอรสและธิดา ๒ องค์ คือ

ที่ ๘ ญ. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าสารพัดเพชร ” คงมีอิสริยยศักดิ์
ตามเดิม

ที่ ๙ ช. ทรงนามว่า “ หม่อมเจ้าประเสริฐศักดิ์ ” ในรัชกาลที่ ๕
ได้เป็นพระองค์เจ้าทรงนามตามเดิม

ทั้ง ๒ องค์นี้ ประทับอยู่ณวังท่าพระริมแม่น้ำ จังหวัดพระนคร
บ้านเดิมเป็นบ้านพระยาราชมนตรีผู้เป็นตานัน คดออกมาจนถึงสิ้นพระชนม์

บรรดาพระโอรสและธิดา สมเด็จพระที่นั่งมณีนพาศน์พิทักษ์ทั้ง ๘
พระองค์นี้ เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นพระโอรสและธิดาของ ร. ชั้น ๕

พระบูรพชน ของสมเด็จพระที่นั่งมณีนพาศน์พิทักษ์ ทางพระชนกเป็น
พระบรมราชวงศ์จักรี ทางพระชนนี เป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ได้กล่าว

(๑) พระชนนีของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนชัชวาลย์ และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ
นริศรานุวัดติวงศ์

ไว้แล้ว เมื่อได้กล่าวนามถึงพระชนนี “น้อย” ในลำดับนี้ ก็สมควร
จะกล่าวถึงบุพพชนของพระชนนีน้อย ซึ่งปรากฏในเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๕
ไว้พอเป็นสังเขป^(๑) ไม่ให้ผิดระเบียบเช่นได้กล่าวมาแล้วในสกุลอื่นๆ อัน
บุพพชนของพระชนนีน้อยนั้น บุพพชนทางชนกของพระชนนีเป็นอันไม่ต้อง
กล่าว เพราะไม่ทราบเค้าเงื่อนว่ามาแต่ทางใด ทราบแต่ว่าเป็นชาวบางเขน
ลงมาจนถึงนายบุญ ผู้เป็นชนกของพระชนนี จักกล่าวแต่ทางบุพพชนฝ่าย
ชนนีของพระชนนี บุพพชนฝ่ายชนนีของพระชนนีนั้น ได้กล่าวไว้ว่าเป็น
สกุลดวณัญญ์ ต้นสายมาแต่สยามดวณัญญ์สืบต่อกันมาถึงที่ทราบชื่อได้ คือ
พระยารัตนจักร (หงส์ทอง) เจ้ากรมอาทมาตในกองมอญอาตมา ๖ เหล่า
อันจะนับว่าเป็น อ. ชั้น ๒ มีภรรยาไม่ปรากฏนามบุพพชน เป็นไทยส่วน
บางเขนจังหวัดพระนคร นับว่าเป็น อ. ชั้น ๒ เหมือนกัน ทั้ง ๒ นามบุตร
และธิดามากด้วยกัน ในหนังสือกล่าวแต่ธิดาเดียวชื่อว่า “ม่วง” มีสามี
(ไม่ทราบนาม) ทั้ง ๒ นั้นนับว่าเป็น อ. ชั้น ๓ ท่านม่วง มีธิดา
(ตามที่ทราบ) ๑ คนชื่อว่า “แจ่ม” (คือชนนีของพระชนนี) สามีชื่อ
“บุญ” ลูกดวณัญญ์ คือ ชนกของพระชนนี อันไม่ปรากฏนามบุพพชน
ดังกล่าวแล้ว ทั้ง ๒ นั้นนับว่าเป็น อ. ชั้น ๔ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ท่านอ้อม ไม่มีสายสืบ
ที่ ๒ ท่านเอม ซึ่งเป็นมารดาพระเทพศิรินทราวาส (พัน) และ
ท้าวภักดีสารนุรักษ์ (ทับทิม) เป็นต้น

(๑) สมเด็จพระราชปิตุลาฯ ได้ทรงเรียบเรียงเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ไว้อีก
เรื่อง ๑ ค้างทก

ที่ ๓ คือองค์พระชนนีนามว่า “น้อย” ทั้ง ๓ นเป็น อ. ชัน ๕
แต่พระชนนีน้อยเป็น จ. ชัน ๕ ด้วย เพราะเป็นนางห้ามของสมเด็จพระมหิน
มาตยาพิทักษ์ ร. ชัน ๕

อนึ่งผู้ที่เป้นพระญาติและสัมพันธ์ทางพระชนนีน้อยมีอีกมาก แจ่ง
อยู่ในเรื่องสายราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ โดยละเอียดอีกแผนกหนึ่ง ถึงกระนั้น
ก็ดี โดยมากก็มาเกี่ยวข้องอยู่ในทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นี้ เหตุว่า
ราชินิกุลทั้ง ๒ ทางนี้ ใกล้ชิดกันมาก ก็ย่อมมีการสัมพันธ์เกี่ยว
ซึ่งกันและกันหลายสาย ในที่นี้มุ่งหมายจักกล่าวแต่ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓
เป็นหลักเท่านั้น

อนึ่ง ในที่นี้ควรจักกล่าวถึงบุรพชนของหม่อมมารดาพระโอรสและ
ธิดาองค์อื่น ๆ ในสมเด็จพระมหินมาตยาพิทักษ์ด้วย แต่ทราบไม่มีใครได้
จึงจักขอกกล่าวไว้แต่บุรพชนของหม่อมกัมผู้เป็นหม่อมมารดาของพระองค์
เจ้าพรรณราย อันมีสายสืบที่เป็นสำคัญอีกองค์ ๑ คั่นสายสืบหม่อมกัม
มาแต่เจ้าน้อยสายต่อลงมาถึงบุรุษ แซ่ผู้หนึ่ง (ไม่ทราบนาม) ท่านผู้นี้
นับเป็น อ. ชัน ๓ มีบุตรและธิดา ๗ คน ต่างแยกสายสืบต่อกันออกไป
อีกมาก ในที่นี้จักกล่าวแต่ธิดาเจ้าน้อยผู้ ๑ ชื่อ “แดง” เป็นภรรยา
เจ้าน้อย แซ่จว ทั้ง ๒ นเป็น อ. ชัน ๔ มีธิดา ๓ คน ที่ ๑ ชื่อ “กัม”
คือ หม่อมกัม หม่อมมารดาพระองค์เจ้าพรรณรายนนี้ ที่ ๒ ชื่อ “นม”
เป็นภรรยาหลวงไมตรีวานิช (ซึ่งเกียด) ที่ ๓ ชื่อ “เอี่ยม” เป็นภรรยา
เจ้าน้อยแซ่เต่า น้องพระยาพิสดมภ์มตบวิบุณย์ (ยิ้ม) เจ้าขรัวตา
กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ หม่อมกัมและชั้นเดียวกันเป็น อ. ชัน ๕ แต่

หม่อมกัมเปน ด. ชัน ๕ ด้วย เพราะเป็นนางห้ามสมเด็จพระที่นั่งมณีนวาศ
พิทักษ์ ร. ชัน ๕

บัดนี้ จักกล่าวถึงพระธิดาของพระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์อื่นที่กล่าวไว้เป็นพิเศษแต่ก่อน ตามลำดับชั้น
ที่ควรกล่าวในคราว ร. ชัน ๖ นี้ คือ

กรมหมื่นภูมินทรภักดี ร. ชัน ๕ มีนางห้ามที่มีพระโอรสและธิดา
มาก จักยกชนกสาวแต่พอเป็นตัวอย่าง ทั้งเป็นพิเศษที่ได้ดัมพันธ
สืบต่อไป คือ นางห้ามคนหนึ่ง นามว่า “จัน” บุรพชนมาแต่จัน เป็น
ด. ชัน ๕ เดิมมีฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมห้ามพระองค์เจ้าทรงกรม ภายหลัง
เมื่อเป็นเจ้ารววยายเจ้าฟ้าแก้ว เดือนคักคิขันเป็น “เจ้าจอมมารดา”
กรมหมื่นภูมินทรภักดีมีพระธิดากับเจ้าจอมมารดาจัน ๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ณ. ทรงพระนามว่า “หม่อมเจ้าบัว” ครั้นเมื่อเป็นพระ
ราชชายาในรัชกาลที่ ๕ มีพระอิสริยยศักดิ์เป็น “พระอัครชายาเธอ
พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค” ภายหลังทรงกรมเป็น “กรมขุนอัคร
วรราชกัญญา” (แต่เมื่อกล่าวถึงพระนามไม่ได้ ใช้นามกรมเหมือน
พระองค์เจ้าทรงกรมอื่น ๆ) เดิมเมื่อยังทรงพระเยาว์ประทับอยู่ณวังพระ
บิดา ถึงรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จเข้ามาประทับอยู่ณพระตำหนักใหม่ของสมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อทรงมีพระอิสริยยศักดิ์ เป็นพระ
อัครชายาเธอแล้ว จึงเสด็จประทับณพระตำหนักใหม่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียง
กันณตอดออกมาจนถึงพระชนม์

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า “หม่อมเจ้าปวิ” ครั้นเมื่อเป็นพระราชธิดาในรัชกาลที่ ๕ มีพระอิสริยยศศักดิ์เป็น “พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเล้าภาคนารีรัตน์” สถานะที่ประทับก็เช่นเดียวกับพระเชษฐภคินี เพราะเป็นผู้ที่สมเด็จพระยาลูกดารัตน์ ได้ทรงอภิบาลเหมือนกัน

ที่ ๓ ญ. ทรงพระนามว่า “หม่อมเจ้าสาย” ครั้นเมื่อเป็นพระราชธิดาในรัชกาลที่ ๕ มีพระอิสริยยศศักดิ์เป็น “พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายเล้าดลภิรมย์” ภายหลังทรงกรมเป็น “กรมขุนสุทธาสินีนาฏ” (แต่เมื่อกล่าวถึงพระนามไม่ได้ใช้นามกรมเหมือนกัน) สถานะที่ประทับและเป็นผู้ที่สมเด็จพระยาลูกดารัตน์ ได้ทรงอภิบาล ก็เช่นเดียวกันกับพระเชษฐภคินีทั้ง ๒ องค์นั้น แต่พระองค์นี้เป็นพิเศษ และเหตุที่ยังทรงพระชนม์อยู่ต่อมา เมื่อมีพระราชวงศ์ดุสิตขึ้นในภายหลังแล้ว จึงได้ได้จัดประทับอยู่ ณ สถาน ๓ ในหมู่พระที่นั่งอัมพรสถาน และต่อมาไปประทับ ณ พระตำหนักสวนบัวในพระราชวังดุสิตนั้น ภายหลังได้เจ้ออกประทับอยู่ที่วังพระราชโอรส คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ในบริเวณสวนดุสิต จนถึงทุกวันนี้^(๑)

ทั้ง ๓ พระองค์นี้เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นพระธิดาของกรมหมื่นภูมินทรภักดี ร. ชั้น ๕

พระองค์เจ้าองอรุณ ร. ชั้น ๕ มีนางห้ามและพระโอรสธิดา ย่อมหลายคนและหลายองค์ จักยกขึ้นกล่าวเป็นตัวอย่างทั้งเป็นพิเศษ

(๑) สมเด็จพระราชปิตุลาฯ ทรงแต่งเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๘

ที่ดัมพันธ์สืบต่อไป คือ นางห้ามผู้๑ ชื่อ “รอด” (สกุลไม้ทราบ)
เป็น ต.ชั้น ๕ มีพระโอรส (ที่จกเกล้า) คือ

๑. นามว่า “หม่อมเจ้าชายแดง” ผู้ได้รับราชอภัยทานในรัชกาล
ที่ ๔ และที่ ๕ ตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ นับเป็น ร.ชั้น ๖ เหมือนกัน
เพราะเป็นพระโอรส ร.ชั้น ๕

บัดนี้ จกเกล้าจกเกล้าถึง ร.ชั้น ๖ ทางพระชนนีเพ่งต่อไป ในสาย
ท่านนิม หรือ รอด ร.ชั้น ๔ คือ

(๑) พระยาอสิราภพ (ขุนแผนน้อย) ร.ชั้น ๕ (บุตร
ท่านนิม) และเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ด้วย มีภรรยาชื่อ “ขำ” (สกุล
ไคไม้ทราบ) เป็น ต.ชั้น ๕ มีบุตรและธิดามาก จกเกล้าไว้แต่พอเป็น
ตัวอย่าง คือ

ที่ ๑. ณ. ชื่อ “ปริก” เป็นพระนม^(๑)ในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๒. ณ. ชื่อ “ดัมฤทธิ” เป็นพระนมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช

ที่ ๓. ณ. ชื่อ “พู่” เป็นพระพี่เลี้ยงในสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวง
วิสุทธิกระษัตริ์

ที่ ๔. ณ. ชื่อ “ทิม” เป็นพระพี่เลี้ยงในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๕. ณ. ชื่อ “เอม” เป็นพระพี่เลี้ยงในรัชกาลที่ ๕

(๑) เป็นภรรยาของกรมหลวงกำแพงเพชรอัครโยธิน

บรรดาบุตรและธิดาพระยาธิศรานภาพ (ขุนแผนน้อย) ทั้ง ๕ ที่
กล่าวมาแล้วและอื่น ๆ เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

(๒) ท่านแสง ร. ชั้น ๕ (ธิดาท่านนิม) และท่านแสงนั้น
เป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ด้วย เป็นนางห้ามหม่อมไกรสร (หรือซึ่ง
เดิมเป็นกรมหลวงวชิรญาณวงศ์นั่นเอง) ในรัชกาลที่ ๑ เป็น ข. ชั้น ๕ มี
ธิดา ๓ คน คือ

ญ. ชื่อ “บุษบงดี” เดิมเป็นหม่อมเจ้า ต้องตกศักดิ์ภายหลัง
บรรดาบุตรและธิดาท่านแสง เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและ
ธิดา ร. ชั้น ๕

นายสิน อ. ชั้น ๕ (บุตรพระเทพเพ็ชรวิรัตน์ ดำมีท่านนิม) เป็น
อ. ชั้น ๕ เพราะไม่ได้เป็นบุตรท่านนิม เป็นแต่เกี่ยวข้องกัน (ที่จดลงไว้
ในที่นี้ด้วยเพื่อจะได้เป็นตัวอย่าง)

บัดนี้ ถึงลำดับสายเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๔ คือ กรมหมื่น
มาตยาพิทักษ์ ร. ชั้น ๕ มีพระโอรสและธิดาได้กล่าวมาแล้ว จักกล่าว
แต่ที่ยังไม่ได้กล่าวต่อไปในสายท่านน้อย ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) จางวางพ่วง ร. ชั้น ๕ (บุตรท่านน้อย) มีภรรยา ๒ คน
คน ๑ ชื่อ “นิน” (สกุลใดไม่ทราบ) เป็น ส. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา
หลายคน จักยกขึ้นกล่าวแต่คน ๑ คือ

ช. ชื่อ “เด็ก” เป็นจางวางในรัชกาลที่ ๕ แต่เมื่อยังไม่ได้เสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติ

ภรรยาจางวางฟ่องอีกคน ๑ ชื่อ “จัน” เป็นราชินีบุตรรัชกาลที่ ๕ มีบุตรและธิดา (ตามที่ทราบ) ๕ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “พุ่ม” เดิมเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๕ ต่อมาได้เป็นพระพิบูลย์ ไศค์วริย กรมชาวที่ ภายหลังเป็นพระยาพิทักษ์ภูบาล กรมรักษาพระองค์

ที่ ๒ ณ. ชื่อ “บาง” เป็นพระนมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

ที่ ๓ ณ. ชื่อ “เจิม” เป็นคนเชิญพระกตติในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

ที่ ๔ ช. ชื่อ “อ่อน” เดิมเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๕ ภายหลังเป็นพระพิบูลย์ ไศค์วริย กรมชาวที่

ที่ ๕ ช. ชื่อ “เอี่ยม” เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม ในรัชกาลที่ ๕ บรรดาบุตรและธิดาจางวางฟ่องทั้งปวงนี้ เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

(๒) พระยาพิพิธไศศุรีย์ (เนตร) ร. ชั้น ๕ (บุตรท่านน้อย) มีภรรยา ๓ คนต่างสกุลกัน (ไม่ทราบ) เป็น ล. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดาหลายคน (ตามที่ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “แซ่” มีบุตรคือ

ช. ชื่อ “ปิง” เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๕

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “จำ” มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ น. ชื่อ “วอน”

ที่ ๒ น. ชื่อ “ดัมฤทธิ”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “อิม” มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “เงิน” เดิมเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม ในรัชกาลที่ ๕
แล้วเป็นพระพิบูลย์ไศศุวริย กรมหลวง

บรรดาศักดิ์และธิดาพระยาพิพิธไศศุวริยทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๖ เพราะ
เป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

(๓) พระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ร. ชั้น ๕ (บุตรท่านน้อย)
มีภรรยาที่มีบุตรและธิดามาก จักกล่าวแต่ภรรยาเพียง ๕ คน ย่อมต่าง
สกุลกัน นับว่าเป็น ต. ชั้น ๕

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “ม่วง” มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ น. ชื่อ “พดาย”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “เกตุยง” เป็นมหาดเล็กหลวง

ที่ ๓ ช. ชื่อ “อรุณ” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง แล้วได้เป็น

นายราชบัณฑิตหุ้มแพรกรมมหาดเล็ก

ที่ ๔ น. ชื่อ “ดัมฤทธิ”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “บุศย์” เป็นน้องม่วง มีบุตรและธิดา (ตาม
ที่ทราบ) บุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “อุน” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง แล้วได้เป็นนายบำรุง
หุ้มแพร แล้วเลื่อนขึ้นเป็นนายจ่ารงค์ กรมมหาดเล็กนั้น

ภรรยาคน ๓ ชื่อ “นัม” มีบุตรและธิดาหลายคน (ตามที่ทราบ)

ที่ ๑ บ. ชื่อ “จัน”

ที่ ๒ บ. ชื่อ “อิน” เป็นพระนมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบุรี
อินทราไชย

ที่ ๓ บ. ชื่อ “เพิม”

ที่ ๔ ช. ชื่อ “เจริญ”

บรรดาบุตรและธิดาพระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๖
เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

อนึ่ง พระยาเทพอรชุน (แสง) ดำรงตำแหน่ง ร. ชั้น ๔ นั้น
(ตามที่ทราบว่า) มีภรรยาอีกคน ๓ ชื่อว่า “พังระยา” (ตฤตติ
ไม่ทราบ) เป็น อ. ชั้น ๔ มีธิดา ๓ คน ชื่อ “ด้าต” เป็นภรรยา
นายทัพ วงศ์พระเจ้ากรุงธนบุรี เป็น อ. ชั้น ๕ ทั้ง ๒ คนมีบุตรและธิดา
(ไม่ทราบนาม)

นายแสง อ. ชั้น ๔ พระยาเทพอรชุน (แสง) ที่กล่าวไว้แล้ว
มีบุตรและธิดา ๒ คน บุตรชื่อ “พู” เป็นผู้บวชเมื่อแก่แล้วไม่สึก เรียกว่า
“หลวงตา” ธิดาชื่อ “จัน” อยู่กับสมเด็จพระเจ้ากรมพระยาสุรรัตนราชประชานุ
ทั้ง ๔ คนนี้เป็น อ. ชั้น ๕ ด้วย และหลวงตาพูนนี้ เมื่อก่อนอุปสมบท
มีบุตรคน ๑ คือ

ช. ชื่อ “วัน” อยู่กับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์
นับเป็น อ. ชั้น ๖ สายเขย

มีต้นถึงลำดับชั้นนายแซก ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) พระครูมหาริธร (อู) ร. ชั้น ๕ (บุตรนายแซก) มีภรรยา คือ
ท่านสวน ร. ชั้น ๕ (ธิดานายตั้งชัย ด้ายพระนมรอด) ชั้นเดียวกันเป็น
ธ. ชั้น ๕ ด้วย มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ พญ. ชื่อ “คาด”

ที่ ๒ พญ. ชื่อ “คาบ”

(๒) จางวางหนู ร. ชั้น ๕ (บุตรนายแซก) มีภรรยาชื่อแสง
ราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ เป็น ธ. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดาจะยกชนกต่าง แต่บุตร
และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “บัว” ไม่มีสายต่อ

ที่ ๒ พญ. ชื่อ “พริ้ง”

ที่ ๓ พญ. ชื่อ “เดือน” เป็นผู้รับ ๗ ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง
ไม่มีสายต่อ

ที่ ๔ ช. ชื่อ “เบ๊อ” เดิมเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาล
ที่ ๕ แล้วเป็นจมนิจจรจางค์ ภายหลังได้เป็นพระรักษาเทพ กรม
พระตำรวจ

บรรดาหลานนายแซก ร. ชั้น ๔ ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตร
และบุตร ธ. ร. ชั้น ๕

บัดนี้ ถึงลำดับสายนายฝรั่ง ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) หลวงอรุณนารี (เอม) ร. ชั้น ๕ (บุตรนายฝรั่ง) มีภรรยาชื่อ “ปริก” (สกุลใดไม่ทราบ) เป็น ส. ชั้น ๕ มีบุตร (ที่ทราบ) ๒ คน

ที่ ๑ ช. ชื่อ “คม”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “เด็ก”

(๒) นายเจริญ ร. ชั้น ๕ (บุตรนายฝรั่ง) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) (สกุลใดไม่ทราบ) เป็น ส. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา (ใครบ้างไม่ทราบเหมือนกัน)

บรรดาหลานนายฝรั่ง ร. ชั้น ๔ ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

บัดนี้ จึงต้องกลับกล่าวถึงสายพัสดุตามลำดับชั้นที่ ๖ ต่อไปคือ

ญ. จีบ ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงมหาดไทย คึก) เป็นภรรยาหลวงบุรีบริบาล (สว่าง) ร. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดากว่าแล้วในตอนที่กำลังกล่าวถึงบุตรและธิดาของหลวงบุรีบริบาลแล้ว บุตรและธิดาจับในที่นี้เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

พระยาพัทลุง (เนตร) ร. ชั้น ๕ (บุตรหนูขาว) มีภรรยาชื่อพร้อม ร. ชั้น ๕ (บุตรหลวงเทพภักดี ค่าย) มีบุตรและธิดา (จำกัดแล้วแต่บุตร ๑ คน) คือ

ช. ชื่อ “สาย”

บุตร์และธิดาพระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ เกิดแต่ภรรยาอื่นอีก
จักกล่าวแต่คนเดียว คือ ช. ชื่อ “เล็ก” เป็น ร. ชั้น ๖ เหมือนกัน เพราะ
เป็นบุตร์ ร. ชั้น ๕

พระยาสิรินทรราชสัมพันธ์ (โต) ร. ชั้น ๕ (บุตร์หนคำ)
มีภรรยาชื่อ “ถมยา” ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระพลสงคราม พุ่ม) มีบุตร์
และธิดา (จักกล่าวแต่บุตร์ ๒ คน) คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เพิ่ม” เป็นขุนพลสงคราม จังหวัดพัทลุง

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ส้มบุญ” เป็นนายจำลองราชดำเนิน กรมราช
เลขาธิการ

ญ. พร้อม ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงเทพภักดี คล้าย) เป็นภรรยา
พระยาพัทลุง (เนตร์) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตร์และธิดาได้กล่าวใน
ตอนด้ามี่แล้ว

นายเรือง ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระประเทษยน ชาว) มีภรรยา (ไม่
ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๑ คน คือ ช. ชื่อ “เริ่ม” เป็นขุนสัตว์รักษา

ญ. ถมยา ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระพลสงคราม พุ่ม) เป็นภรรยา
พระยาสิรินทร (โต) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตร์และธิดาได้กล่าวในตอน
ด้ามี่แล้ว

หลวงนิคม (ถัน) ร. ชั้น ๕ (บุตร์พระพลสงคราม พุ่ม) มี
ภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๑ คน คือ ช. ชื่อ “มงคล”

หลวงยกกระบัตร (นันท) ร. ชั้น ๕ (บุตร์น่ม) มีภรรยา
(ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร์ ๒ คน คือ

ที่ ๓ ช. ชื่อ “อัฐิ” เป็นขุนอัฐิวิบูลย์

ที่ ๒ ช. ชื่อ “อัฐิ”

นายช่วง ร. ชัน ๕ (บุตรนุ้ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร
ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ ช. ชื่อ “ชาบ”

หลวงจักรานจิต (พิน) ร. ชัน ๕ (บุตรนุ้ม) มีภรรยาชื่อ
แย้ม ร. ชัน ๕ (บิดาพระพิทักษ์แห่ง ลูก) ร. ชัน ๓ ในถิ่น “แย้ม”
ต้องเป็น ต. ชัน ๕ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ตออง”

ภรรยาอีกคน ๑ (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชัน ๕ มีธิดาอีก ๑ คน

ญ. ชื่อ “ตะเมียด”

ญ. แช ร. ชัน ๕ (ธิดานุ้ม) เป็นภรรยาพระยาเพชรวิบูลย์ (พ่อ)
ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองจิก ต. ภูต ณ สงขลา เป็น ช. ชัน ๕ มีบุตร
(ตามที่ทราบ) ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เจริญ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “อ่าว” เป็นนายรองสรรพวิไชย กรมมหาดเล็ก

ญ. ขม ร. ชัน ๕ (ธิดาหลวงเขตต์ขันธุ์ คล้าย) เป็นภรรยา
หลวงวิบูลย์ขันธุ์ (นบ) ช. ชัน ๕ มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “นัต”

(๑) หลวงบัณฑิตนิคมพิทักษ์ (พูนเพิ่ม) ร. ชัน ๕ (บุตร
หลวงบุรี อ่าว) ภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)

(๒) ญ. ยินดี ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เป็นภรรยา
นายเพียร ร. ชั้น ๕ (หลานหลวงสุจิตา นก)

(๓) ญ. อุบล ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เป็นภรรยา
ขุนพลสงคราม (เพิ่ม) ร. ชั้น ๖ (บุตรพระยาศิริวัณห์ โต) ในที่นี้
อุบลเป็น ส. ชั้น ๖ ด้วย

(๔) ปรีณปริง ร. ชั้น ๕ (ธิดาหลวงบุรี สว่าง) เป็นภรรยา
หลวงนรเทพภักดี ปลัดจังหวัดตะกั่วป่า (สกุลโตไม่ทราบ) เป็น
ช. ชั้น ๕

(๕) นายชะเอม และ (๖) นายสออัน ร. ชั้น ๕ ยัง
ไม่มีภรรยา

บุตรและธิดาหลวงบุรีที่กล่าวว่ามีสามีหรือมีภรรยาแล้วนั้น จะมี
บุตรและธิดาอย่างใดอีกไม่ทราบ

ญ. เพิ่ม ร. ชั้น ๕ (ธิดานายใจ) เป็นภรรยาพระยาพัทลุง
(เนตร) ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เล็ก”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ศิริ”

บรรดาบุตรและธิดาสายพัทลุง ร. ชั้น ๕ ที่กล่าวมาแต่ทั้งปวงนั้น
เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

เมื่อจักกล่าวถึงสายกรมหมื่นไกรสรวิชิต อันเป็นสายพัทลุงทางเขย
ชั้น ๖ ตามลำดับ ก็คือ

เจ้าพระยาวิจิตรวงศ์ (หม่อมราชวงศ์คลี) อ. ชั้น ๕ (บุตร
หม่อมเจ้าจินดา) มีภรรยาอีกต่างแต่ ๒ คน คือ

ที่ ๑ หม่อมราชวงศ์ดอ ราชตระกูลด้ายกรมหมื่นไกรสรวิจิตร
ร่วมกันเป็น อ. ชั้น ๕ มีธิดา (ที่ทราบ) คือ

ญ. “หม่อมหลวง โต”

ที่ ๒ ท่านเลื่อน (สกุลโตไม่ทราบ) ภายหลังได้เป็นท่านผู้หญิง
เป็น อ. ชั้น ๕ เหมือนกัน มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. “หม่อมหลวง พร้อม”

ที่ ๒ ญ. “หม่อมหลวง เตือน”

ที่ ๓ ญ. “หม่อมหลวง วาด”

ทั้ง ๔ คนนี้ และบรรดาบุตรและธิดาเจ้าพระยาวิจิตร ทั้งปวงเป็น อ.
ชั้น ๖ เว้นไว้แต่หม่อมหลวงเตือนคนเดียวที่เป็น อ. ชั้น ๕ ด้วยดังจะได้
กล่าวข้างหน้าต่อไป

เจ้าพระยาอภัยราชา (หม่อมราชวงศ์ลบ) อ. ชั้น ๕ (บุตร
หม่อมเจ้าจินดา) มีภรรยาของท่านผู้หญิงเอี่ยม เป็น อ. ชั้น ๕ ไม่มีบุตร
และธิดาสืบสายต่อ

พระยาสุริยวงศ์ (หม่อมราชวงศ์จิตร) อ. ชั้น ๕ (บุตร
หม่อมเจ้าอดุลกรรณ) มีภรรยาชื่อ “เวก” เป็น อ. ชั้น ๕ มีบุตรและ
ธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมหลวง อนุจิตร” เป็นหลวงศรีสุทัศน์

ที่ ๒ พ. ชื่อ “หม่อมหลวง ศรีสมบัติ”

ที่ ๓ พ. ชื่อ “หม่อมหลวง พัฒนาจิตร”

พระยาสุรินทราชา (หม่อมราชวงศ์สิทธิ) อ. ชั้น ๕ (บุตรหม่อมเจ้าอลองกรณ์) มีภรรยาชื่อ “หม่อมราชวงศ์ยุพา” ธิดาหม่อมเจ้าวัชรินทร ในกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ (พระองค์เจ้าสิงหราช) รัชกาลที่ ๓ ในชั้นหม่อมราชวงศ์ยุพา เป็น อ. ชั้น ๕ แต่เป็น ร. ชั้น ๗ เพราะเป็นธิดาหม่อมเจ้าวัชรินทร ร. ชั้น ๖ และถ้านับทางนั้น พระยาสุรินทราชา (สิทธิ) จักต้องเป็น ช. ชั้น ๗ ด้วย ทั้ง ๒ มีบุตรและธิดาด้วยกัน (ตามที่ทราบ) คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมหลวงคำรน”

หม่อมหลวงคำรนนี้ และทุกคนที่เป็นบุตรและธิดา พระยาสุรินทราชา (สิทธิ) นั้นเป็น อ. ชั้น ๖ แต่ที่เป็นบุตรและธิดาร่วมกับหม่อมราชวงศ์ยุพานั้น เป็น ร. ชั้น ๗

บรรดาบุตรและบุตรธิดาทั้งหมดนั้นไกรสรวิสิศ อ. ชั้น ๕ ที่กล่าวมาแล้วทั้งปวงนั้น เป็น อ. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา อ. ชั้น ๕ เว้นไว้แต่ที่สมพันธกันอีกชั้น ๑ เช่นบุตรและธิดาพระยาสุรินทราชา (สิทธิ) อันเกิดร่วมแต่หม่อมราชวงศ์ยุพา ดังกล่าวแล้ว

ลำดับนี้ จักกล่าวถึงสายของมอญอันเป็นสายเขยชั้นที่ ๖ เหมือนกัน เพราะเท่าที่ได้ระบุชื่อชั้นที่ ๕ ไว้แล้ว คือ

พระยาวิเศษสังฆาดา (โต) อ. ชั้น ๕ (บุตร์พระยาสุรบินทร์)
(โน้) มีภรรยาชื่อ “อ้อม” ธิดาพระพิทักษ์เทพธานี (นาค) อ. ชั้น ๕
มีบุตร์และธิดาหลายคน จะยกขึ้นกล่าวเป็นตัวอย่างแต่คนเดียว คือ

ช. ชื่อ “เชย” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวงในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็น
นายพันจันทุมพรี แล้วเลื่อนเป็นนายจ่าขย ต่อมาเป็นพระเทพรัตนนุศิษฏ
และพระยาบริหารราชมานพ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาไชยน์พนันพิทักษพงศ์
ทุกตำแหน่งในกรมมหาดเล็ก

เจ้าพระยานรรัตน (โต) อ. ชั้น ๕ (บุตร์นายน้อยแดง) มีภรรยา
ชื่อ “จับ” (สกุลโตไม้ทราบ) เป็น อ. ชั้น ๕ มีบุตร์หลายคน จะ
ยกขึ้นกล่าวพอเป็นตัวอย่างแต่คนเดียว คือ

ช. ชื่อ “ตริก” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวงและมีบรรดาศักดิ์ ตาม
ลำดับถึงหลวงมหาใจภักดิ์ ตำแหน่งนายเวรมหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร

บรรดาสายพระศรีวิโรจน์ (หม่อมอ่อน) บุตร์และธิดา อ. ชั้น ๕
เหล่านเป็น อ. ชั้น ๖ เพราะเป็นสายเชย

พระองค์เจ้าสิงหนาท อ. ชั้น ๕ (โอรสหม่อมแดง) มีนางห้าม
ชื่อ “หม่อมสุด” อ. ชั้น ๕ มีบุตร์ ๓ คน คือ

ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์หลาน” ได้เป็นนายกวดหุ้มแพร กรม
มหาดเล็ก เลื่อนขึ้นต่อไปตามลำดับ คือ นายจ่าขย หลวงฤทธิชัยเวร
เจ้าหมื่น สรรเพ็ชรภักดีหัวหมื่น และพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์จางวาง

ภายหลังได้เป็นเจ้าพระยานามตามเดิม เสด็จมาตั้งกระทรวงเกษตราธิการ
นับเป็น อ. ชั้น ๖ เพราะเป็นสายเขย

บรรดาบุตรและธิดาในสายหม่อม (ที่ไม่ทราบชื่อ) อันเป็นน้อง
หม่อมทับส้ามี่ท่านผ่อง แต่หม่อมคนนี้เป็นภรรยาขุนนาง น้อยยา
พระชนนีเพิ่งต่างชั้นนี้ บุตรและธิดาเหล่านั้นจึงเป็น ร. ชั้น ๕ ซึ่งได้กล่าว
ไว้แล้วในทางขุนนาง เช่นนายสวัสดิ์และนายสว่าง ร. ชั้น ๖ เป็นต้น

บัดนี้ จักกล่าวถึงสายพระนมรอด น้องนางพระชนนี ที่สืบต่อ
เป็น ร. ชั้น ๖ ต่อไป คือ

ญ. สวน ร. ชั้น ๕ (ธิดานายสังข์) เป็นภรรยาพระครูมหาริธ (อู)
ร. ชั้น ๕ (บุตรนายแขก) มีบุตรและธิดาเป็น ร. ชั้น ๖ ดังได้กล่าวมาแล้ว
ทางพระครูมหาริธ (อู) ผู้ดำเนิน

นายหน้อย ร. ชั้น ๕ (บุตรท้าวทองกบม้า กัดบ) มีภรรยาชื่อ
“หนู” เป็น ธ. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ (โตไม่ทราบ) เป็นขุนนางโยธา

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ห้วง”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ไย”

ที่ ๔ ช. ชื่อ “ห้อย”

ญ. กัดบ ร. ชั้น ๕ (ธิดาท้าวทองกบม้า กัดบ) เป็นภรรยา
พระอนุกษัตริย์ (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ช. ชั้น ๕ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ
ที่ ๑ ช. ชื่อ “สิศ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ชน”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “เชื้อ”

ที่ ๔ ช. ชื่อ “ชาย”

พระอนุรักษโยธา (กลั่น) ร. ชั้น ๕ (บุตรท้าวทองกบแก้ว กัดบ)
มีภรรยา ๒ คนเป็นพี่น้องกัน (ดกุดไผ่ทราบ) เป็น ต. ชั้น ๕ มีบุตร
และธิดาต่างมารดา (ตามที่ได้ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “เกิด” มีธิดา ๑ คน (แต่ที่ทราบ) คือ
ญ. ชื่อ “ช่วง”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “กิ่ง” มีบุตร ๒ คน คือ
ที่ ๑ ช. ชื่อ “ดงน” เป็นหลวงเสวกวิจิตร
ที่ ๒ ช. ชื่อ “ทอง” เป็นพันจ่ากรมทหารเรือ

บรรดาบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕ สายท้าวทองกบแก้ว (กัดบ) ทั้งปวง
เป็น ร. ชั้น ๖ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๕

บัดนี้ ถึงสายนายน้อย นื่องพระชนนึ่งต่างชนนึ่งสืบไปในชั้นที่ ๖ คือ

(๑) หลวงศรีเนาวรัตน์ (สิด) ร. ชั้น ๕ (บุตรแจ่ม) มี
ภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๕ มีบุตร คือ
ช. ชื่อ “แก้ว”

(๒) หลวงศรียศ (หว่า) ร. ชั้น ๕ (บุตรแจ่ม) มีภรรยา
(ไม่ทราบชื่อ) เป็น ต. ชั้น ๕ มีธิดา คือ
ญ. ชื่อ “เมือง”

พระยาจุฬาราชมนตรี (นาม) ร. ชัย ๕ (บุตรท่านนง) มีภรรยา
๕ คน (สถิตไถ่ไม่ทราบ) เปน ต. ชัย ๕ มีบุตรธิดาต่างมารดากัน
(ตามที่ไต่ทราบ)

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “ม่วง” มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ฟู่”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “พักทอง” มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “ด้วง” เปนพระราชโอรส

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “จัน” มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “นาก”

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “กลั่น” (เปนราชินีบุตรชายคนที่ ๕ ด้วย) มีบุตร
๑ คน คือ

ช. ชื่อ “ดิน” เดิมเปนหลวงราชโอรส ภายหลังได้เปนพระยา
จุฬาราชมนตรีสืบบิดา

พระศรียศ (นิม) ร. ชัย ๕ (บุตรท่านนง) มีภรรยาชื่อ “ปราง”
เปน ต. ชัย ๕ (ตามที่ทราบ) มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “แย้ม” เปนหลวงนนทเขต

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ยิ้ม” เปนพระศรียศ

นายสุต ร. ชัย ๕ (บุตรท่านนง) มีภรรยาชื่อ ยี่ เปน ต. ชัย ๕
มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “แก้ว” เปนหลวงสุนทร

บรรดาบุตรและธิดาของ ร. ชั้น ๕ ในสำนายน้อย น้องยาพระ
ชั้นนี้ต่างชนชั้น ที่สัมพันธ์ทางแซกสกุลอื่น ๆ เหล่านี้นับว่าเป็น ร. ชั้น ๖
เพราะเป็นบุตรและธิดาของ ร. ชั้น ๕

บัดนี้ถึงสายท้าวหลาน น้องนางพระชั้นนี้ เพิ่ง ต่างชนชั้นสืบไปใน
ชั้นที่ ๖ คือ

ญ. สัม ร. ชั้น ๕ (ธิดาพระยาไกรโกษา สองเมือง) เป็นภรรยา
หม่อมราชวงศ์ดำเนินราชตระกูลเด่นวงศ์ทางกรมพระราชวังหลัง กรุงรัตน
โกสินทร์ เป็น ต. ชั้น ๕ (ตามที่ทราบ) มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมหลวงปลัด” เดิมเป็นท้าวหมหาดเล็กใน
รัชกาลที่ ๕ ภายหลังได้เป็นหลวงวิจิตรชาญศึก กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๑

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมหลวงแปด” เดิมเป็นท้าวหมหาดเล็ก
เช่นเดียวกัน ภายหลังได้เป็นหลวงดำกลกิจประมวญ กรมแผนที่ และ
เลื่อนศักดิ์เป็นพระและพระยา มีตำแหน่งในกระทรวงกระดาโหม

พระยาโสทรสรพการ (ทัต) ร. ชั้น ๕ (บุตรพระยาไกรโกษา
สองเมือง) มีภรรยาชื่อเจิมเป็นหม่อมหลวง เป็น ต. ชั้น ๕ ไม่มีสาย
สืบต่อ เพราะพระยาโสทร (ทัต) เป็นหมัน

นายสุต ร. ชั้น ๕ (บุตรพระยาไกรโกษา สองเมือง) มีภรรยา
ชื่อ “เหมือน” เป็น ต. ชั้น ๕ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “โสม”

บรรดาบุตรและธิดา ร. ชัน ๕ ในสายท่านลำดับน้องนางพระชนนีเพ็ง
ต่างชนนีเหล่านี้ เปน ร. ชัน ๖ เพราะเปนบุตรและธิดาของ ร. ชัน ๕

กาลนี้พึ่งได้กล่าวถึงราชตระกูลทางกรมพระราชวังหลัง ในนามของ
หม่อมราชวงศ์ลำเนียงลำมีท่านลัม ร. ชัน ๕ นั้น ลัมควรจับบรรยาย
บุรพชนในทางนั้นพอทราบเค้าไว้ สำหรับสายอื่น ๆ ที่ได้มาลัมพันธ์ ใน
ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นี้ จะได้เหมือนทางอื่นทั่วไป พระบุรพชนของกรม
พระราชวังหลังกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เดิมมาแต่พระบรมบุรพชนในพระบรม
ราชวงศ์จักรี ตามที่กล่าวไว้แล้ว ทางนี้มาแยกสายจากลัมเด็จพระเจ้า
กรมพระยาเทพสุดาวดี มีพระนามเดิมว่า “ล้า” อันเป็นพระบรมเชษฐาธิราช
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทั้ง ๒ พระองค์นับว่าเป็น
อ. ชัน ๒ ลัมเด็จพระเจ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี มีพระภักดา คือ พระ
อินทรรักษา ครั้นรัชกาลกรุงธนบุรี มีนามเดิมว่า “เล็ม” ทั้ง ๒ นี้
มีพระโอรสในชั้นจกกล่าวแต่พระองค์เดียว คือ กรมพระราชวังหลัง ทรง
พระนามว่า “ทองอิน” เดิมมีฐานันดรศักดิ์เป็นพระยาสุริยอภัย ผู้สำเร็จ
ราชการจังหวัดนครราชสีมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
มีพระอิสริยยศศักดิ์เป็นลัมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์
เทเวศร์ ภายหลังได้เป็นกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง นับว่า
เป็น อ. ชัน ๓ และกรมพระราชวังหลังนี้มีนางสนมเป็นอันมาก นับว่า
เป็น อ. ชัน ๓ เหมือนกัน พระโอรสและธิดาในพระอัครชายาคือหม่อม
ทองอยู่ ที่เรียกกันว่า “ท่านช้างใน” นั้นมี ๕ องค์ พระโอรสได้ทรงกรม

เป็นกรมหมื่น ๓ องค์เรียกกันว่า “เจ้า ๓ กรม” คือ พระองค์เจ้าปาด
เป็นกรมหมื่นนราเทเวศร์ ๑ พระองค์เจ้าบัว เป็นกรมหมื่นนเรศวรโยธี
เป็นหมื่น ๑ พระองค์เจ้าแดง เป็นกรมหมื่นเสนาบดีวิรัช ภายหลังเป็น
กรมหลวง ๑ โอรสและธิดาของพระองค์เจ้า ๓ กรมนี้เป็นหม่อมเจ้า และ
สืบบุตรและธิดาเลื่อนศักดิ์ขึ้นไปอีกชั้น ๑ ตามลำดับ ส่วนโอรสและธิดา
กรมพระราชวังหลังในนางห้ามอื่น ๆ มีศักดิ์เป็นแต่เพียงหม่อมเจ้า และ
หม่อมเจ้าเท่านั้นบุตรและธิดาสืบมากเป็นแต่หม่อมราชวงศ์ หม่อม
ราชวงศ์สืบเนื่องลำดับท่านสืบ ร. ชั้น ๕ ดังกล่าวแล้ว เป็นบุตรหม่อมเจ้า
ทินกรในกรมหลวงเสนาบดีวิรัช

ราชินิกุลชั้น ๗

บัดนี้จักกล่าวถึงราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๗ สืบต่อไปตามลำดับ

ทางพระชนกชั้น

- (๑) นายสวัสดิ์ ร. ชั้น ๖ (บุตรท่านแจ่ม) มีภรรยาชื่อ “จัน”
(สกุลโตไม่ทราบ) เป็น ธ. ชั้น ๖ มีบุตรธิดา ๗ คน คือ
- ที่ ๑ น. ชื่อ “สลับ”
 - ที่ ๒ น. ชื่อ “เปลื้อง”
 - ที่ ๓ น. ชื่อ “หัด”
 - ที่ ๔ น. ชื่อ “เปล็ก”

ที่ ๕ ญ. ชื่อ “อู๋ม”

ที่ ๖ ญ. ชื่อ “อ๋อน”

ที่ ๗ ญ. ชื่อ “ปลั่ง”

(๒) นายสว่าง ร. ชั้น ๖ (บุตรท่านแจ่ม) มีภรรยาชื่อ “หริ่ม”
(เป็นธิดาชายพุดกับพ่วง) เป็น ด. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๗ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “อ๋า” เป็นนางห้ามหม่อมเจ้า

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “อ้น”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “เฮียง”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “ทวี”

ที่ ๕ ญ. ชื่อ “ดื่บ”

ที่ ๖ ช. ชื่อ “ญาติ”

ที่ ๗ ญ. ชื่อ “ลุ่มบุญ”

(๓) ญ. คล้าม ร. ที่ ๖ (ธิดาท่านแจ่ม) เป็นภรรยานายมอน
เป็น ช. ชั้น ๖ มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๓ คน คือ

ญ. ชื่อ “เด็ก”

นายหวาด ร. ชั้น ๖ (บุตรนายเดียบ) มีภรรยาชื่อ “ปู้” ร. ชั้น ๘
และเป็น ด. ชั้น ๖ ด้วย มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “โท”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “พอน”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ถ่าถี้”

บรรดาเหลนพระยารัตนาภรณ์ทุกคนเป็น ร. ชั้น ๗ เพราะเป็นบุตร
และธิดา ร. ชั้น ๖

หม่อมพันธ์ ร. ชั้น ๖ (ธิดาทองสุก) เป็นนางห้ามกรมขุนวรจักร
ธรรมาภพ (พระองค์เจ้าปราโมทย์) รัชกาลที่ ๒ บรมราชจักรีวงศ์ตั้งได้
กล่าวแล้ว และกรมขุนวรจักรนั้นเป็นพระโอรสในเจ้าจอมมารดาอำพา
มีนางห้ามและพระโอรสธิดามาก ในที่นี้จักกล่าวแต่พระโอรสอันเกิดแต่
หม่อมพันธ์องค์เดียว คือ หม่อมเจ้านาง (ที่เรียกว่า “ บัง ”)

(๑) นายทศน์ ร. ชั้น ๖ (บุตรเนย) มีภรรยาชื่อ “ นวม ”
เป็น ต. ชั้น ๖ มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ เป็ดยน ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ ทองคำ ”

(๒) นายทศ ร. ชั้น ๖ (บุตรเนย) มีภรรยาชื่อ “ เอี่ยม ”
เป็น ต. ชั้น ๖ มีธิดา ๓ คน คือ

ญ. ชื่อ “ เพียน ”

(๓) ญ. ทิพ ร. ชั้น ๖ (ธิดาเนย) เป็นภรรยานายโหมด
เป็น ช. ชั้น ๖ มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “ เชัย ”

(๑) นายโต ร. ชั้น ๖ (บุตรนายพัก) มีภรรยาชื่อ “ หน่าย ”
เป็น ต. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ทองคำ”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ทองคำ”

(๒) นายแสง ร. ชั้น ๖ (บุตรนายพัก) มีภรรยาชื่อ “บัว”

เป็น ต. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “พวง”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “เป็ดียน”

บรรดาเหลนท่านบุญมีทุกคน เป็น ร. ชั้น ๗ เพราะเป็นบุตรและธิดา
ร. ชั้น ๖

(๑) ญ. รับ ร. ชั้น ๖ (ธิดาเปรม) เป็นภรรยานายพัน เป็น

ช. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “พิน”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ผ่อง”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ไผ่”

(๒) นายทับ ร. ชั้น ๖ (บุตรเปรม) มีภรรยาชื่อ “เป็ดียน”

เป็น ต. ชั้น ๖ มีธิดา ๕ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เป็ดอง”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ปลั่ง”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “พิน”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “พอน”

ที่ ๕ ญ. ชื่อ “เพ็ญ”

(๓) นายเรียบ ร. ชั้น ๖ (บุตรเปรม) มีภรรยาชื่อ “ทิพ”
เป็น ด. ชั้น ๖ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ใบ”

(๔) ญ. ทิม ร. ชั้น ๖ (ธิดาเปรม) เป็นภรรยานายไข่ เป็น
ช. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เค็ม”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ขัน”

(๑) นายฟ่ง ร. ชั้น ๖ (บุตรเหมกับนายยิ้ม) มีภรรยาชื่อ “แดง”
เป็น ด. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “เที่ยง”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ริ้ว”

(๒) ญ. ปุก ร. ชั้น ๖ (บุตรเหมกับนายยิ้ม) เป็นภรรยา
นายย่อยเป็น ช. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “คำ”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ดี”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ฮุ่ม”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “เย็น”

บรรดาเหลนนายขุนทองทุกคนเป็น ร. ชั้น ๗ เพราะเป็นบุตรและธิดา
ร. ชั้น ๖

อนึ่งเมื่อกล่าวถึงทางภรรยาน้อยนายนาค ร. ชั้น ๓ ตามลำดับคือ
ชั้น ๖ ที่กล่าวแต่จะเป็นดังนี้

นายเต็ม ร. ชั้น ๖ (บุตรชึ่งกับนายอ่อน) มีภรรยาชื่อ “ทับ”

เป็น ข. ชั้น ๖ มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “กุง”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ทศน์”

ที่ ๓ ข. ชื่อ “ถ้าย”

นายนิศ ร. ชั้น ๖ (บุตรนายยมกับเด็ก) มีภรรยาชื่อ “ขาว”

เป็น ถ. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “พยอม”

ที่ ๒ ถ. ชื่อ “ภู”

(๑) ถ. จัต ร. ชั้น ๖ (ธิดาพนักกับนายจัน) เป็นภรรยาพระยาไชยสุรินทร์ (เจียม) เป็น ข. ชั้น ๖ มีบุตร ๑ คน คือ

ข. ชื่อ “สิน” เป็นพระยารัษฎานุประดิษฐ์

(๒) ถ. เจียน ร. ชั้น ๖ (ธิดาพนักกับนายจัน) เป็นภรรยา นายยม เป็น ข. ชั้น ๖ มีบุตร ๗ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ครก”

ที่ ๒ ข. ชื่อ “โปรง”

ที่ ๓ ข. ชื่อ “เยียม”

ที่ ๔ ข. ชื่อ “ตุ้”

ที่ ๕ ข. ชื่อ “เฉื่อย”

ที่ ๖ ข. ชื่อ “น้ำ”

ที่ ๗ ข. ชื่อ “โต”

นายกัลม ร. ชั้น ๖ (บุตรได้มกับนายคตัย) มีภรรยาชื่อ “เดอม”
 เปน ต. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๕ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ถวน”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ขัน”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ทอง”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “สุวรรณ”

นายตัน ร. ชั้น ๖ (บุตรได้มกับนายมา) มีภรรยาชื่อ “แพ”
 เปน ต. ชั้น ๖ มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ต่าง”

(๑) นายปาน ร. ชั้น ๖ (บุตรหลวงมหาโยช โป) มีภรรยา
 ชื่อ “ใจ” เปน ต. ชั้น ๖ มีบุตร ๓ คน คือ

ช. ชื่อ “พวง”

(๒) นายเขียว ร. ชั้น ๖ (บุตรหลวงมหาโยช โป) มีภรรยา
 ชื่อ “ดิน” เปน ต. ชั้น ๖ มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ถมุด”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “แหยม”

(๓) นายเอี่ยม ร. ชั้น ๖ (บุตรหลวงมหาโยช โป) มีภรรยา
 ชื่อ “ไย” เปน ต. ชั้น ๖ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “อิม”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “นิต”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “แจ่ม”

บรรดาบุตรและธิดา ร. ชั้น ๖ ทางนายนาค ร. ชั้น ๓ ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๗ ทางพระชนกजनทุกคน

ทางพระชนกและพระชนนีร่วมกัน คือ บรรดาพระโอรสและธิดาของพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเป็น ร. ชั้น ๖ ต่างมีนางห้ามต่างดกเป็น ๘. ชั้น ๖ ต่างมีบุตรและธิดาทุกคนเป็น ร. ชั้น ๗ จักกล่าวแต่ที่เป็นพิเศษตามที่ได้ระบุพระนามไว้แล้ว คือ

(๑) พระองค์เจ้ามงคลเลิศ ร. ชั้น ๖ (พระโอรสกรมหมื่นมายุพิทักษ์) มีนางห้ามหลายคนต่างดกกันเป็น ๘. ชั้น ๖ (จักกล่าวแต่) ๓ คนดังนี้

หม่อมดัด มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์เทวหนึ่ง” เดิมเป็นหม่อมเทวาราช เป็นศักดิ์หม่อมราชินิภูต ภายหลังได้เป็นพระยาไชยสุรินทร์

หม่อมพดบ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์ด่าง” เป็นหม่อมห้ามเจ้าฟ้าทรงกรม (พระจักรพรรดิพงศ์)

หม่อมพิน มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์จิต” ได้เป็นหม่อมมราชิราชเป็นศักดิ์หม่อมราชินิภูต

บรรดาบุตรและธิดาพระองค์เจ้ามงคลเลิศทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๗ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๖

(๒) สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ร.ชั้น ๖ (พระธิดา กรมหมื่นมณฑลพิทักษ์) เป็นพระราชเทวีซึ่งภายหลังปรากฏว่า ส้มเต๋จ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอันนับว่า ทรงเป็น อ. ชั้น ๔ ตามพระบรมราชวงศ์จักรี ในต้นตอเป็น ข. ชั้น ๖ มีพระบรมราชโอรสและธิดา ๔ พระองค์ คือ

ที่ ๑ ข. คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมทรงพระนามว่า “เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์” เมื่อทรงมีพระสุพรรณบัฏกรมเป็น หมื่นพิษเนศวรสุรสังกาศ แต่เวลาออกพระนามไม่ได้ใช้พระนามกรม ต่อมา เมื่อทรงกรมใช้เป็นพระนามด้วย เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุพิประชานาถ ภายหลังเมื่อได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ มีพระบรมนามาภิธิตามที ก่อแล้ว เดิมประสูติและประทับอยู่ณะพระตำหนักคึก อันเป็นพระตำหนักของสมเด็จพระศรีสุริยาโดย กับสมเด็จพระบรมราชชนนีและสมเด็จพระไวยิกา คือสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ตามลำดับกัน ครั้นทรงพระเจริญขึ้น เสด็จออกประทับอยู่ณะโรงช้างเผือก^(๑) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้พระที่นั่งคีตลาภิรมย์องค์ที่ก่อแล้วมาแล้ว และบัดนี้เป็นพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ต่อมาเสด็จไปประทับอยู่ณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งบัดนี้เป็นโรงพยาบาลที่ ๑ (มหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทุกวันนี้ และได้เสด็จไปประทับอยู่ชั่วคราวที่วังนั้นทุกทวัน ซึ่งบัดนี้อยู่ในบริเวณสถานราชานาวีด้วย เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ

(๑) คือเป็นที่ประทับในเวลากลางวัน ยังบรรทมที่พระตำหนักคึก จนเสด็จไปทรงผนวชเป็นสามเณร ครั้นเมื่อลาผนวชจึงเสด็จประทับที่พระตำหนักสวนกุหลาบ

ประทับอยู่ณะพระฉากด้านขวานอกในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ครั้นเสร็จ
การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรแล้ว ประทับอยู่ณะ
พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในหมู่พระราชมณเฑียรสถานเก่าแก่นั้น ภายหลัง
เสด็จประทับอยู่ณะพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในหมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยพระราชมณเฑียรสถานจนถึงกาลเสด็จสวรรคต

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า “เจ้าฟ้าจันทรมณฑลโสภณภักดี”
ภายหลัง เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ทรงกรมมีพระนามเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า
กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ประทับ
อยู่ณะพระตำหนักคึกคักและพระตำหนักหอ เช่นสมเด็จเจ้าฟ้าบรมเชษฐาธิราช
เจ้านครราชสีมา ไปดงแดนมพระชนมายุได้ ๘ ปี ในรัชกาลที่ ๕ นั้น

ที่ ๓ ข. ทรงพระนามว่า “เจ้าฟ้าจตุรนต์รศมี” เดิมเมื่อทรงรับ
พระสุพรรณบัฏ มีเจ้ากรมเป็นหมื่นจักรพรรดิพงศ์ (แต่เวลาออกพระนาม
ไม่ได้ใช้นามกรม) ต่อมาเมื่อทรงกรมใช้เป็นพระนามด้วย เป็นสมเด็จ
เจ้าฟ้ากรมหลวง ภายหลังเลื่อนขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระ มีพระนาม
อย่างเดียวกัน เดิมเมื่อยังทรงพระเยาว์ประทับอยู่ณะพระตำหนักคึกคักเช่น
เดียวกัน ครั้นเมื่อพระไอยกาเสด็จออกไปประทับอยู่กับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณพระตำหนักสวนกุหลาบ ก็เสด็จออกไปประทับ
อยู่ด้วยในที่นั้น ต่อมาเสด็จกลับมาประทับอยู่ณะพระตำหนักคึกคักเมื่อรัชกาล
ที่ ๕ จนทรงพระเจริญขึ้น จึงได้เสด็จออกไปประทับอยู่ณะพระราชวัง
อัมรินทร์ ภายหลังไปประทับอยู่ณะพระราชวังเดิมของกรุงธนบุรี ซึ่งบัดนี้
เป็นโรงเรียนนายเรือราชน้ำตามที่ถูกทำลายไปแล้ว จนถึงกาลที่สิ้นพระชนม์ไป